

NAISENA ÜLIKOOOLIS

Karin Paulus ahistas naistest kaastöötajaid ja sundis neid kirjutama oma naistudengipõlvest.

Kui Eesti Rahva Muuseum ja Tartu Ülikool algatasid mälestuste kogumisvõistluse "Naisena ülikoolis", siis oleks me kolleeg Kalev Keskiilaga naeru pärast laua alla kukkunud. Tundus kuidagi nii eluvõõras seada tudeerivate inimeste juures esiplaanile nende sugu. Kas tõesti peab ka siin rõhutama erinevust? Seda enam, et enamik tudengeid (välja arvatud ehk tehnikaülikoolis) on nagoonii tüdrukud. Ma saan aru küll, et 20. sajandi alul oli naine ülikoolis midagi erist, aga alates Nõukogude ajast seda enam küll väita ei saa. Sama kehtib ka õppejõudude kohta. Ja kas tõesti peab ikka igas kohas kõnelema naisteemast? Naiskirjandusest, naisajaloost, naiskunstist rääkides väärtustame ju eelkõige meid – naisi, keda on "suurest narratiivist" välja puksitud –, aga kas Eesti naised on ikka ülikoolis Teise rollis?

Selle projektiga jätkatakse ERMis juba varem alustatud traditsiooni. Seni on kogutud näiteks meenutusi teemadel "Argielu tavad ja reeglid", "Sõjajärgne küla", "Suvitamine", "Rõivastus ja riietumine". Lisaks võistlusele avatakse 27. oktoobril näitus "Kuue samba kutse. Naisena ülikoolis", millega tähistatakse 100 aasta möödumist ajaloolisest otsu-

sest, millega lubati naistel vabakuulajatena osaleda Tartu ülikooli õppetöös.

Olgu siinkohal ära toodud mõned teadurite välja pakutud probleemid, millest võiks oma *herstory*'s pajatada. Miks otsustasite astuda ülikooli? Palun kirjeldage, millised tegurid mõjutasid Teie valikut. Olid Teil olemas kindlad eeskujud, oli kõrgharidus moes, soovisite omandada mingi kindla eriala, soovisite elada lõbusat üliõpilaselu või veel mingi muu põhjus?

Kas Teie perekonnas või lähemate tuttavate hulgas oli varem ülikoolis õppinud naisi? Kuidas nad oma ülikooliaega meenutasid?

Millega tegelesite õppetööst vabal ajal, palun kirjeldage. Kas kuulusite mõnda organisatsiooni (seltsid, korporatsioonid, komsomol, üliõpilasesindus jm) või olid Teil mõned kindlad huvialad (laulmine, tantsimine, sport, matkamine jm)? Kirjeldage nendega seotud tegevust.

Kuidas Te sisustasite koolivaheaegu (töötamine, matkamine, puhkamine jm)? Palun meenutage konkreetseid sündmusi ja tegevusi.

Milline oli suhtumine ülikoolis õppivatesse naistesse? Kuidas suhtusid Teisse kodused, kaasüliõpilased, õppejõud, ülikoolis mitteõppivad sõbrad?

INGMAR MUUSIKUS

NAINE KUI SEKSUAALOBJEKT: Ka tudengite meelevaldusel (aastal 2002) on naistude

**TULEVASED
NÕUKOGUDE
HARITLASED:**
Teise kursuse
ajaloo üliõpi-
lased Tartus
Toomemäel
aastal 1982.

HARRY LIIVRAND

Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator Kristel Rattus, miks kogute materjali teemal "Naisena ülikoolis"?

Sügisel avame näituse "Naisena ülikoolis" ja seepärast kogume. 2005. aastal saab sada aastat sellest, kui naistel hakati lubama Vene impeeriumis Tartu ülikoolis osaleda vabakuulajatena õppetöös. Tartu ülikooli rektoriks oli siis Jevgeni Passek.

Mille poolest erineb naisena ülikoolis olek mehana õppimisest?

Nii palju kui oleme materjali kogunud, oleme avastanud, et paljudes asjades ei erinegi. See näitus saab ka suuresti peegeldama ülikoolis õppimist üleüldse. Aga kuna aastapäev on tulemas, siis otsustasime, et lähene naisekeskselt. Eeldatavasti varasematel kümnenditel on see vahe suurem. Mälestustes kirjutatakse ja ajalehtedest võib lugeda, kuidas ühiskonna suhtumine ülikoolis õppivatesse naistesse oli ikka väga halb. Ka kahekümnendatel-kolmekümnen-

datel aastatel, kui naisi teadusmaailmas juba tunnustati, oli vägagi levinud mõtteviis, et kui naine tahab teha ilma teaduses, siis ta kindlasti peab loobuma pereelust. Ka Nõukogude ajal oli laste kasvatamine rohkem naiste kanda. Kui ülikooli ajal lapsi saadi, siis mõjutas see emade elu rohkem kui üliõpilasisade elu.

Aga kas on plaanis koguda materjali teemal "Mehena ülikoolis"? Eriti just feminiseeruva üliõpilaskonna ajal?

Põhimõtteliselt oleks see väga huvitav, see väärib edasimõtlemist. Hetkel me pole veel selle peale mõelnud. Üleüldse võiks rohkem koguda pärimust, kuidas on ülikoolis õppida, vahet pole, kas meestel või naistel.

Kas vastajate hulgas on ka seenlõre?

On küll, vanematel inimestel on ka väga oluline teema, kuidas rahvusluse alal hoiti, kuidas oldi ülikooli ajal opositsioonis Nõukogude võimuga.

Naisena kunstiakadeemias ja Tartus

Ülikooli minek ja seal õppimine ei ole mulle kunagi tundunud sellise teemana, mida peaks käsitlema "Tütarlastest naiseks" võttes loona. Pigem on see lugu sellest, kuidas väga must-valge maailmapilt asendus värvilise.

Naiseks olemist võis pigem tajuda siis, kui lõhkusin katkise tooli või laua tõttu järjekordse sukapaari, kuulasin suu ammuli Einar Laigna keskaja-kursusel (*sic!*), et "kõige hullemad inimesed on lahutatud naised, kes võtavad meestelt lapsed ära" ja rasestusvastased tabletid (need on suisa kuraadist), ning kui Linnart Mäll lõpetas oma loengu sõnadega: "Ja tütarlapsed, ärge tehke aborti!" Mõnikord olen tajunud, et aegajalt kippusid meesõppejõud alateadlikult ikka neid üksikuid humanitaaraladele sattunud poisse eelistama. Mitte et need poisid oleks tüdrukutest rumalamad olnud. Aga pigem veidi karjäärihimulisemad.

Nüüd, doktorantuuri ajal olen püüdnud ühendada rasedust, siis lapsi, teadust ja tööd. Väga keeruline ülesanne nii ema kui õppurina. Praktiliselt lahendamatu, on raske endale tunnistada.

Karin Paulus

Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse tudeng ja doktorant 1993–2005?

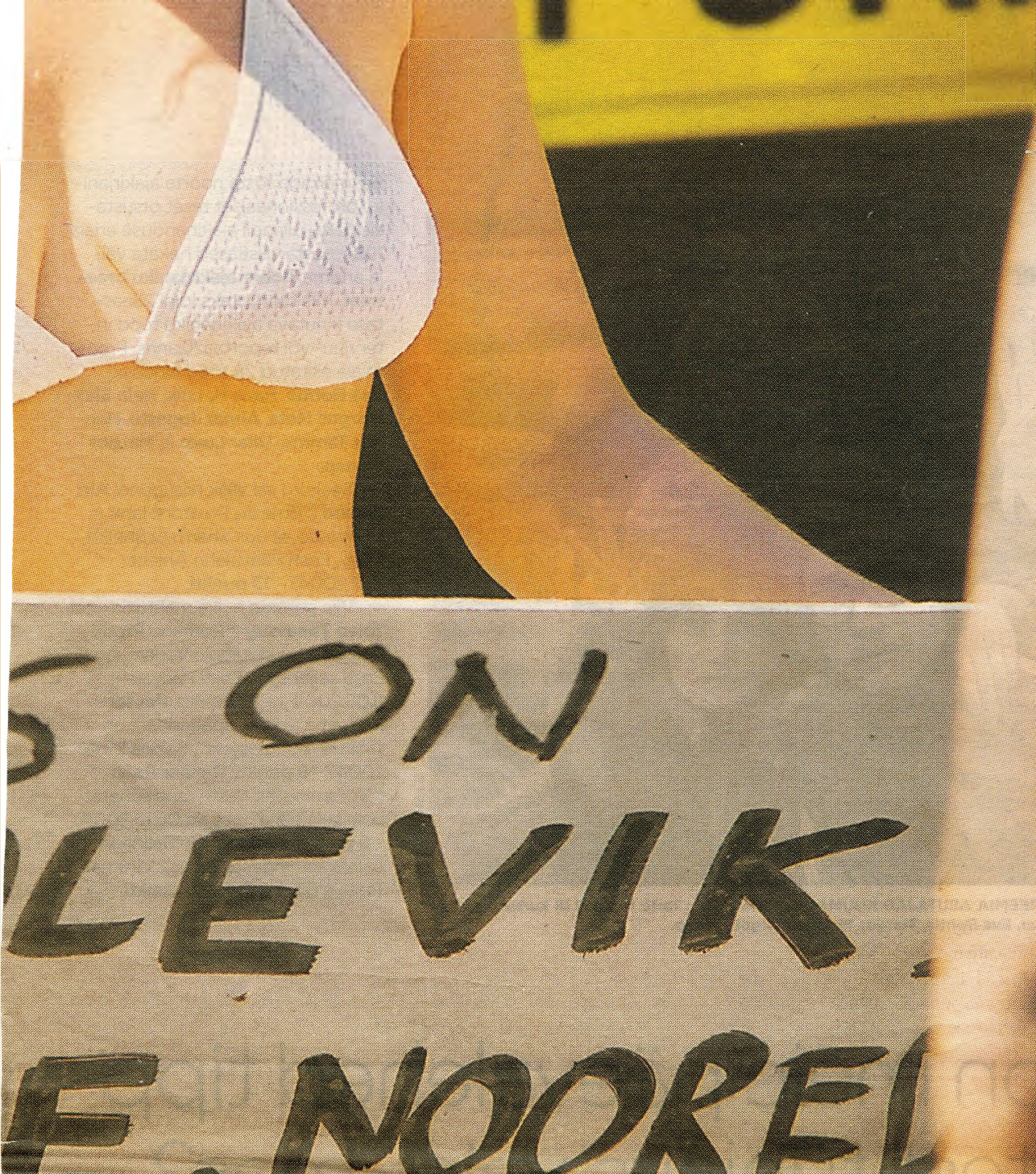
Naisena Moskva Gorki-nimelises kirjandusinstituudis

Ei tundnud end koolis spetsiifiliselt naisena, ning ei saanud ka aru, et soo pärast oleks minusse kuidagi suhtutud, vähemalt mis puudutas õppetööd. Kuid tihti tundsin, et suhtutakse teisiti seepärast, et olen eestlane (Pribaltika), enamasti positiivselt, kuigi tuli ette ka suisa tigidust ning kõige masendavamalt mõjus, kui üks mu lemmikõppejõude (Blok seminar) teatas, et "mõ ved odni slavjane". Mul olid peaaegu kõik eksamid neljad, kas ma siis teadsin väga hästi või ei teadnud üldse – väljendusin viie tarvis liiga kohmakalt või arvati, et küll ma juba tean, lihtsalt rääkida ei oska. Naistesse suhtuti reeglina lugupidavalt, selles mõttes teisiti kui mehed omavahel (seksism, niisiis). Ning vene noormehed, kellega ma kokku puutusin, naise kuuldes ei ropendanud, mitte kunagi. Kord ütles üks mari poiss midagi, aga tal kästi kähku vait jääda. Kuivõrd see oli siiski ka keelelisest küljest huvitav, siis püüdsin mõnelt kursusevennalt välja pinnida neid mahlakaid väljendeid (puht teoreetiliselt), aga keegi ei tulnud sellele soovile vastu. Nii et olen elanud ligi viis aastat Moskvast, kuid see vene keele külg on mul täiesti kogemata.

Samas, nii mõnigi Kaukaasia poolt pärit tegelane mainis, kui ma imestas, et nad nii mõnusasti ühes naistega veini joovad ja suitsu teevad, veel tuldkki pakuvad, et oma rahvusest naistega see ei tuleks kõne alla. See tundus alguses väga veider, pärast harjus ära.

Katrin Hallas

Gorki-nimeline kirjandusinstituut aastail 1978–1984

see Teine.

Naisena Tartu ülikoolis

Vaimses mõttes pole ma end ülikoolis kunagi “naisena tundnud” – et keegi oleks alahinnanud või ignoreerinud, vastupidi, innukat (nais)tudengit, nagu olin, võtsid õppejõud väga tõsiselt. Kuigi, jah, eesti filoloogina pidin paljude teiste naistudengitega koos tödema, et professor Paul Ariste tundis huvi ennekõike kursuse “poisikeste” vastu ega eristanud tüdrukuid, kui tahes kõvasti need ka vaeva ei näinud, et professoris intellektuaalset huvi äratada. Ja veel mäletan, et professor Ago Künnap naljatles ülikooli pürginud tütarlaste arvel loengutes kahemõtteliselt. Aga see tegi ainult nalja ega tundunud diskrimineerivana.

Enese “naisena tundmine” seostub minul see-ega ennekõike füüsiliste vaevadega, mida Tartu ülikool tollal pakkus, täpsemalt ülikooli (Pälsoni) ühiselamu. Kui Tallinna linnapea Tõnis Palts, kes mõni aeg tagasi väljendas hämmastust ühe linna kooli tualettruumide üle, oleks 1980ndatel Pälsoni ühika peldikuid või duširuumi väisanud, oleks ta ilmselt teinud ettepaneku ülikool sanitaarsetel kaalutlustel kinni panna. Aga ajad olid teised. “Vanasti” valitses näiteks arusaam, et WCst ei tohi alla lasta kasutatud pabereid, mistõttu nädalavahetusteks olid peldikukabiinid mattunud paberi ja haisvate sidemete kuhjadesse, mille vahel tuli ettevaatlikult laveerida, et oma asju toimetada. Duširuumi, mida oli lahmaka ühika kohta üks, lasi soe vesi paar korda nädalas paariks tunniks, siis rüses seal limasel põrandal sadu higiseid naisi, et katkise duši all veidigi oma ihu harida. Hallitavatest seintest ja haisust ei hakka rääkima. Suve saabudes keerati Tartus soe vesi aga hoopis kinni, nii et...

Ja kuna naised on sellised puhtustarmastavad olendid, siis kogesin ülikoolis tõelist soolist ahistust ja sõitsin sageli Tallinna oma sooja vanni ja puhta WCga koju.

Barbi Pilvre

Tartu Ülikooli eesti filoloogia tudeng 1981–1987

Naisena pedagoogikaülikoolis

Kui aus olla, siis pärast keskkooli lõppu nagu väga ei teadnudki, kuhu tahaks õppima minna, selge oli ainult see, et Tartusse üldse ei kippunud. Õpetajaks ei tahtnud, kunstnikuks samuti mitte. Pedas avati minu keskkooli lõpetamise kevadel filmieriala, kuhu viisin hunniku pabereid eelkonkursile, aga siis tuli keegi agar klassiõde näitama, et näe, sinna kursusele ju naisi üldse vastu ei võeta. Matsin lootused maha ja vaatasin mujal ringi, kuskile ei kippunud.

Tegin inertsist eksameid, kuni viimaks imekombel sisse olin saanud. Ma olin kursusel esialgu ainus naissoost inimene ja samal ajal, kui endised klassiõed kilkasid, et oo kui lahe, olin mina ehmunud, millega hakkama olin saanud, ja hoidsin omaette. Pealegi olid kõik mitu aastat vanemad. Seksistlikud naljad, mõnel paremal päeval ka komplimendid, olid harilikud. Seda siiski kursavendade kamba poolt. Loengutes valitses suhtumine: “Noh, mehed!”

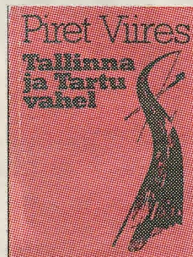
Kui siis poole semestri pealt ei-tea-kus-kohast veel üks naisterahvas välja ilmus, oli vabam hingata. Mõne aja pärast sõbrannastusime, veel veidi hiljem hakkasid liikuma jutud, justkui me oleksime lesbid. Veel mõne aja pärast selgus, et tema oligi. Veel mõne aja pärast ma enam selles koolis ei õppinud, ja eksamitulemustega oli sellel väga vähe pistmist. Pean tunnistama, et need kaks aastat minu elus olid tõeliseks Elu Ülikooliks, kus mu silmad avanesid märkama intriige, mida keskkoolipingis istudes väga ette aimata ei osanud...

Kokkuvõttes olid need head aastad, kuigi väga kibedad. Edasi läksin ma juba Eesti Humanitaarinsituuti, seal õnneks ei olnud enam peateemaks Mehed ja Naised. Pedas ma õppisin, et elu on Draama ja see on mõnikord suurem kui filmis.

Margit Adolf

Tallinna Pedagoogikaülikool, 1992–1994

Naisena ülikoolis kirjanduses

Piret Viires. “Anonüümne tütarlaps teeveerest” (jutukogus “Tartu ja Tallinna vahel”. Tallinn. Eesti Raamat, 1990).

Eve ei teadnud, mida see tähendab. Teeveertes seisis tüdrukud, vahel ka poisid. Nad tõstsid kätt ja istusid autodesse.

**

Nahkne miniseelik tal oli. Liblikamustriga mustad sukkpüksid tal olid. Leopardimustriga läikiv pluus oli ka. Ja randmekett ja lai vöö ja pikad heledad blondid juuksed. Kõik olid tal olemas. Aga pattu ei olnud.

**

Äkki välgatasid autojuhi kuldhambad otse Eve näo ees ja ta tundis mehe priskete sõrmede haaret oma reiel. Sukkpüksiliblikad tõusid ehmunult lendu.

**

“Roland,” kutsus ta õrnalt tõuku ja püüdis teda taldriku pealt eemaldada.

“Roland,” sosistas ta uuesti ja heldis. See tõuk oli ju tegelikult väike ja armas. See oli nagu väike laps. Nagu Eve pisike patust sündinud poeg.

Kati Murutar. “Naisena sündinud”. Pärnu. Perona, 1992.

“Uhhuhhuu, milline maasikas!” kraaksatas Reti mõnepäevase tutvuse järel Astrat Tartu sümboolse peahoone ees nähes. Kui nad olid mõlemad taas edukalt eksamilt pääsenud, kutsus Reti Astra kohvikusse. “Lobiseme pisut,” ütles ta ja pilgutas Astrale oma poolpilusilmi. Minek oli Astrale kergendus – tal polnud selles linnas ainsatki naistuttavat. Ainult üksi või poistega – see oli Astrale nii ebameeldiva, teatridekoratsioone meenutava linna jaoks liig. Reti kinkis Astrale teel punase roosi: “Hoia maasika ees,” õpetas naine. Selgitustetagi tundsid tüdrukud, et neil oli provintsist ühesugune arvamus.

**

“Sa ei kujuta ette, kui hästi ta kepib,” õhkas Reti ühel ülikoolihomimikul magusa sosinaga. “Ta” seisis tüdrukute lähedal ja hoidus nende poole vaatamast. “Kui sa tast mööda lähed, vaata, mis ta kaelal on!”

Theo kaelal oli ovaalne jälg, mille Reti sinna korrektselt oli imenud.

Miks ka mitte. Reti oli ilus ja särav naine. Theo kena ja tark mees. Mõni ime, et Reti ebardlikust Leost eemale pörkus, mehelikuma ja soolidsema mehe poole pöördus.

**

Võõrlinna üliõpilastel on üldine omapära: kodust nädalavahetusest tulles on nad mõnd aega reipad ja säravalt värsked. Tartu kipub selle kodus sisse söödud särtsu välja võtma. Ebasõbraliku provintslikkusega. Üldkehtivate kohanemisraskustega. Aile kodureipus kippus teda õige ruttu maha jätma. Mõnikord lasti kumm tühjaks esmaspäeva esimese loenguvaheajaga. Reedeks igatahes oli tüdruk lömmis, kuhnud ja igast otsast rahuldumata. Ta üritas end päästa.

“Lähme Adavere tuulikusse kohvi jooma,” sosistas Aile ühel heal sügispäeval Astrale, kui üks loeng vahelt ära jäi.

Matemaatikatudengina Kastani tänava intris. **Maimo Ross** – matemaatikaüliõpilane 1946–1951 (“Lugusid Vanast Tiigist”. Koostanud Hillar Palamets. Tartu. Kleio, 2000. Lk 153–163).

Erialaks julgesin valida oma õpetaja ja E. Etvergi soovitusel ja toetusel matemaatika. Pidasin ka tuleviku tarvis silmas õpetaja kutset, samuti tõsiasja, et mulle oli olnud meeldiv matemaatikat õpetada. Selle eriala töed tundusid olevat püsivamad teiste

erialade omadest.

**

Kord oli tõesti hea. Ma ei juhtunud oma internaadis elamise jooksul kordagi kuulma ega nägema, et meil oleks tüdrukud-poisid ühes voodis olnud.

**

Matemaatikat saab õppida ainult arusaamisega. Palja mälu ei tee selle teaduse osas midagi ära. Tööd tuleb teha rohkesti. Meie eksamid olid küllaltki pingelised, kestes tavaliselt kolm tundi. Selle kolme tunni vältel võis korra väljas käia. Nii mõnigi kord püüdsid boheemlasliku ellusuhtumisega üliõpilased seda väljaskäimist kasutada kõrvalise abi saamiseks.

**

Vallikraavi tänava ühiselamus elasin kaks aastat. Siis kolisin koos ühe tüdrukuga erakorterisse, kus oli klaver. Klaverit vajasin harjutamiseks, sest paralleelselt ülikoolile õppisin veel Tartu Muusikakoolis. Nii et õpingud käisid lausa kahel rindel.